

Tranås/Ydre Släktforskarförening

Medlemsblad våren 2023

Kallelse till föreningens årsmöte

Sidan 2

Ydres Mäster- fotograf August Christian Hultgren

Sidan 4

Eketopp och Klosterås gamla skolor

Sidan 10

Kom och lyssna på Fredrik Mejster

Sidan 3

Mjöltnare för 100 år sedan i Tranås

Sidan 8

Bondsonen från Asby som blev präst

Sidan 12

Ordförandens tankar

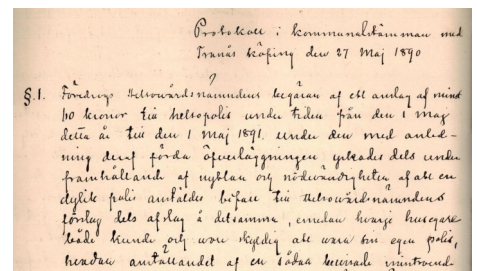
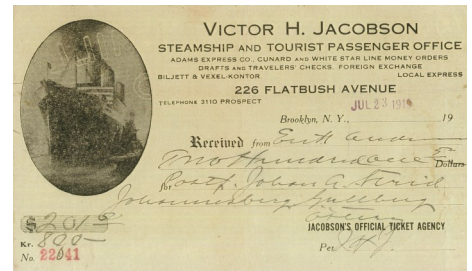
Släktforskning kan handla om att bara samla namn, födelsedatum och dödsdatum för sina förfäder. För många har det också blivit viktigt att så snabbt som möjligt samla många namn och komma långt, långt bak i tiden. Men om du vill få ut så mycket som möjligt av släktforskningen är mitt råd att ta det lite lugnt och sakta ner. Försök istället att "klä på" dina förfäder så mycket som möjligt. Ta reda på allt du kan om deras liv och den verklighet de levde i. Då får du en betydligt mer levande människa som förfäder än bara ett namn och ett årtal.

Var kan man då hitta den här informationen? Kort sagt – överallt! Prata först med levande personer, både släktingar och andra. De har kanske minnen eller har hört berättelser om förfäderna. De kanske också har sparade papper, fotografier och minnen i sina gömmor, vilka kan ge värdefull information. Studera sedan kyrkböckerna ordentligt. Då handlar det om alla husförhålls-/församlingsböcker, födelseböcker, vigselböcker, dödböcker osv. Det kanske bara är i en enda husförhållslängd eller dödbok som prästen har präntat in den där extra informationen om din släkting.

Om din förfader begått något litet brott eller varit inblandad i en tvist med någon kan det finnas intressanta uppgifter i domböckerna. Om han varit soldat kan militärrollorna ge bra upplysningar. Bouppteckningar ger ofta flera ledtrådar till hur en människas liv har varit. Glöm inte historiska nedteckningar och hembygdsbeskrivningar som skildrar de miljöer och förhållande som förfäderna levde i. De kan med lite fantasi ge en bättre bild av deras liv. Undersök också vad som kan finnas i kommunala arkiv, lokalhistoriska arkiv, regionarkiv, företagsarkiv, universitetsarkiv och liknande. Mycket får man söka i på plats, men det finns också en hel del digitaliserat och utlagt på nätet. När man söker information är det bara fantasin som sätter gränsen. Lycka till!

Jag hoppas att något av våra arrangemang eller aktiviteter i vår kommer att locka dig! Närmast har vi ett föredrag med Fredrik Meijster. Missa inte hans föreläsning! Han är riktigt inspirerande att lyssna på! Vi ses!

Lasse Karlsson
ordförande

Ett par exempel på dokument som innehåller värdefull information om en förfader. Överst en biljett 1919 från USA till Sverige som visar resans exakta mål. Nedan ett protokoll från en kommunalstämma 1890.

Verksamhetsberättelsen för 2022 års verksamhet läggs ut på föreningens hemsida två veckor innan årsmötet.

Kallelse till ÅRSMÖTE med Tranås/Ydre Släktforskarförening

Lördagen den 25 mars klockan 15.00 i föreningslokalen Storgatan 50, Tranås

- Sedvanliga årsmötesförhandlingar enligt stadgarna.
- Föredrag med Ann-Sofie Johansson från Boxholm om dialekter och språkbruk. Vi får veta mer om Östgötskan och vår lokala dialekt. Ann-Sofie berättar också om varför vi säger som vi gör (idiomatiska uttryck).
- Föreningen bjuder på kaffe.

Välkomna!

Medlemsavgiften

Ett inbetalningskort finns med i bladet och vi är tacksamma om du betalar avgiften så fort som möjligt. Notera namn och gärna adress i samband med betalningen så ser vi att den stämmer.

OBS! Om inget inbetalningskort finns med, så har du redan betalt avgiften!

Program våren 2023

Fredrik Mejster - DNA i släktforskningen

Lördagen den 25 februari klockan 14.00

Fredrik som vi sett i "Genjägarna" i SVT, som ansvarat för forskningen i "Allt för Sverige" och som vi lyssnat till på ett par digitala mötet får vi nu träffa på riktigt. Han bjuder på en inspirerande berättelse om vad man kan lösa med hjälp av DNA-släktforskning och ger oss en inblick i arbetet med "Genjägarna".

Entré: 50:- Förköp hos Klockmaster Storg. 21 i Tranås, Biblioteket i Österbymo och hos Släktforskarföreningen tel. 072-321 61 59.

Plats: Stadshushallen i Tranås

Föreningens årsmöte

Lördagen den 25 mars klockan 15.00

Årsmötesförhandlingar. Föredrag av Ann-Sofie Johansson om dialekter och språkbruk. Föreningen bjuder på kaffe. Se mer information sidan 2.

Plats: föreningslokalen, Storgatan 50 i Tranås

Föredrag om Historiska kartor, digitalt möte

Onsdagen 5 april klockan 18.30

Lena Ringbrandt Ekelund berättar hur historiska kartor kan användas i släktforskningen. Vi får veta hur man hittar de digitala kartorna hos främst Lantmäteriet, men också hos Riksarkivet och Kartrummet i Stockholm. Mötet sker digitalt via ZOOM. Anmälan senast 4 april till lassektranas@gmail.com

Berättarkväll

Torsdagen 13 april klockan 18.30

Vi får lyssna till några föreningsmedlemmar som gjort spännande upptäckter i sin släktforskning. Kaffeservering.

Plats: Föreningslokalen, Storgatan 50 i Tranås

Den gamla festplatsen Jumpalund

Tisdagen 25 april klockan 18.00 i Österbymo

Gerd Brisfjord Karlsson berättar om den gamla dansbanan Jumpalund i Norra Vi och delar med sig av minnen och stämningar från den tiden. Ett arrangemang under "Dansens vecka" i Östergötland.

Plats: Biblioteket i Österbymo

Utflykt till Malexander

Lördagen den 20 maj klockan 10.00

Kunniga medlemmar i Malexander Hembygdsförening guidar oss i Hembygdsgården Södra Sand, Kyrkan och Muséet. Vi får uppleva hur man levde och verkade förr i bygden.

Pris: 50:-. Ta med egen kaffekorg. Efter guidningen kan den som önskar få en bit mat på restaurang Svärdshuset i Malexander. Anmälan senast 13/5 till Lasse Karlsson tel. 072-321 61 59.

Vi samlas kl. 9.00 vid Parkhallens parkering i Tranås för samåkning. (Ni som åker direkt ansluter klockan 10.00 vid kyrkan i Malexander)

August Christian Hultgren, Ydres mästern fotograf

"Han skildrade livet i gamla tider i 20 000 unika bilder."

Det är rubriken i Smålands Folkblad den 3 april 1974 och texten är skriven av Einar Hedkvist, redaktör för Elis Kågens böcker "Från Sommabygd till Vätterstrand" och han fortsätter:

"Tre Ydrebor har för ervärderlig tid ristat in sina namn i det anrika härads hävdens hävder:

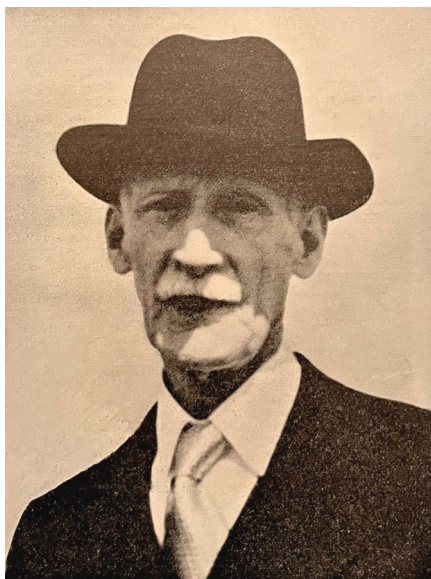
-Leonard Fredrik Rääf en boren drott i traditionssamlarnas rike. I mångsidigheten oöverträffad i sam- och nutid. En forskningens jätten Finn.

-Teodor Hultgren alias "Teodor i Snarp" skildrare i versifierad form av hembygdens i mångt och mycket särpräglade människor.

-August Christian Hultgren – Ydres fotografiske drott och en mästare i det gemet. Skapade under knapphetens kalla stjärna en Norden-unik negativsamling. Bygdens liv är fångat i utsökta bilder som säger mer än tusen ord. Sköna konstverk och vetenskapliga dokument. Konstnärlig form förernas med kulturhistoriskt innehåll".

Detta citat inleder tidningsartikeln som sen fortsätter med en berättelse om August Christian Hultgren, Ydres mästern fotograf. Det är också honom jag tänker porträttera i min artikel.

August Christian Hultgren föddes 1869 i Fundshult, Svinhult och var yngst i en syskonskara på tio barn. Föräldrarna var Anders Johan Hultgren organist och skollärare född 1824 i Svinhult och Magdalena Johansdotter född 1826 i Norra Vi.

En av de få bilder som finns tagna på fotografen själv.

Foto: Bror Johansson

Anders Johan sägs också ha varit något av privatsekreterare till Leonard Fredrik Rääf. Några år efter att han tillträtt som folkskollärare fick han ställa upp som medicinaldräng under rödsotsepidemin som bröt ut 1858 i stora delar av vårt land. Många människor insjuknade och avled speciellt barn. Anders Johan var den som fick gå i hemmen och ta hand om dessa sjuklingar. Trots detta var hans familj en av de få som var förskonade från denna hemska sjukdom. Ett spår satte dock denna sjukdom i familjen, sonen August Christian led hela sitt liv av bacillskräck.

Som yngsta barnet blev han hemma hos föräldrarna under en längre tid.

Folk såg på honom som "en som gick hemma". Ungefär detsamma som att han var lat och olik andra pojkar i den åldern. Hans Intresse för fotografering började tidigt. Han läste mycket och studerade noggrant bilder som han hittade i böcker och tidningar. Fem av hans bröder emigrerade till Nord Amerika mellan åren 1880-1890. Troligen blev alla kvar där eftersom jag inte har kunnat hitta att de återvänt till Sverige. Vid 19 års ålder lämnade även August Christian hemmet i Svinhult och Sverige för landet Amerika. Hans bror Anders Hjalmar Hultgren var etablerad fotograf i Chicago och där kunde Christian få en bra grundutbildning för sitt fotograferande. Under en tid

Backstugehjonet Peter Johan Ryd o hans maka Kristina Karolina Petersdotter i Rydboholm 1914.

hade han en egen ateljé, där han huvudsakligen gjorde porträttfotografering. Det var retuscherade bilder på miljonärer och det var inget för Hultgren. Han ville skildra verkligheten i sina bilder och efter några år återvände han midsommarafton 1896 till Sverige. Väl tillbaka i Svinhult inredde han en personlig ateljé på kyrkbacken. I folkmun kallades den för "brädsjulet". Intresset för fotografering var dock inte så stort vid den här tiden och det blev mest bröllops- och konfirmationskort som Hultgren fotograferade.

Nu började han istället att vandra omkring i bygden med sin kamera. De få kronor han tjänade på sina foton i ateljén gav inte mycket pengar men hans bror, kantor Bernard Hultgren,

Karl Johan Johansson vårplöjer åkern framför torpet Bogölen i Svinhult i början av 1900-talet. Han var gift med Johanna Gustava Adolfsson. Paret fick inga barn.

var snäll och öppnade sitt hem för honom där han fick mat och husrum. Bernard lär ha varit en av de få som förstod att Christians fotografering skulle kunna vara värdefull i framtiden.

Så småningom kom Hultgren i kontakt med Nordiska Museet och Livrustkammaren i Stockholm. Han anställdes där 1906 som föremålsfotograf. Under sina åtta år där tog han flera tusen negativ på olika föremål och dyrgripar bland annat riksregalierna. 1914 var han åter tillbaka i Svinhult och fortsatte att fotografera sin hembygd. Christian var en drömmare och fotografering var hans stora intresse.

Folk upplevde honom som en särling och tyckte att han borde ägna sig åt något vettigt. Han var väl medveten om att folk tyckte han var udda som drog omkring med sin kamera och tog onyttiga bilder.

Men han lät sig inte stoppas. Han fortsatte sin vandring bärande på sin ca 20 kg tunga kamera i en väska och med stativet under armen. Han hade

till och med själv byggt sin kamerautrustning.

Enligt Hultgren själv var det en illustrerad historiebok som gav honom inspiration att fotografera kulturminnen. Under sin tid på Nordiska Museet fick han resa till Värmland och fotografera medeltidsmålningar i Södra Råda kyrka och det var en stor upplevelse för honom. Han har berättat att han alltid haft ett stort intresse för kulturhistoria och detta fördjupades under hans tid vid Nordiska Museet då han fick handskas med tusentals föremål som han fotade till museets katalog. Tiden i Amerika hade naturligtvis också påverkat honom. Han hade fått bekanta sig med industrialiseringens framfart och kände vid hemkomsten hotet mot sin hemsocken. Han såg plötsligt Svinhult med nya ögon och förstod nu att uppskatta det gamla unika som fanns kvar i hans hembygd. Hans tanke var att fotografera och bevara det som fanns kvar av Gammal-Sverige.

Hultgren tog god tid på sig vid fotograferingen. Han kunde vänta i flera

Lille Åke Lindgren med sin älskade nalle på trappan i Födekulla.

timmar på att ljuset skulle vara perfekt innan han tog sitt kort. Då bilden skulle tas vid "Susehål", en hemmabyggt dusch vid Susehålsbäcken, blev det en lång dag med dryg väntan på rätt ljus för personerna som finns med på kortet. Min goda vän Gunilla Ragnarsson, berättade en gång att hennes mor Ingrid Johansson var med på kortet. Hon var liten flicka då med långt mörkt hår och hon mindes den dagen. I väntan på att bli fotograferad måste håret borstas flera gånger om denna dag. Det gjorde ont och hon tyckte dagen aldrig tog någon ända. Det var inte bara ljuset som skulle vara perfekt, även personerna skulle se bra ut. Emil Hultgren skjutsade Christian i sin bil en gång till Malexander för att ta kort på en gård. Det blev tyvärr aldrig rätt ljus den dagen och de fick återvända med oförättat ärende. Christians noggrannhet och känsla för fotograferandet märks tydligt på de bilder vi kan se, bilderna är av mycket hög kvalitet. Som fotograf var han hemlighetsfull om sin utrustning och sina arbetsmetoder. Kameran var så klart hans käraste ägodel och ingen annan än han själv fick röra den. Han hade dock fler

Sammankomst vid Susehål i Svinhult 1921. Duschordningen i Susehålsbäcken byggdes av målaren Henning Hörberg till vänster på bilden.

Varuhuset
mitt i stan!
Storgatan 32
Tranås

Medlemsrabatt på Släkthistoriskt Forum

Som medlem i Tranås/Ydre Släktforskarför-
ening får du 100:- rabatt när du prenumererar
på Släkthistoriskt Forum. Kontakta någon i
styrelsen så får du den rabatt-kod som skall
användas.

Helge Svensson i Svinhult by vrider en vidja på gårdesgården.

intressen vid sidan av sitt fotograferande. Han var känd för sin kunskap om fruktträd och bärbuskar och han följde också gärna med i vad som hände i stora vida värden. Inget gick dock före hans intresse för fotografering och han köpte hellre nya glasplåtar än ny ytterrock. August Christian var en trevlig och försynt man och han ville inte vara till besvär för någon, han levde ett stilla liv. Folkpensionen ville han först inte ta emot eftersom han ansåg det vara en nådegåva.

Hans kameror är bevarade och finns att se på biblioteket i Österbymo. Den äldsta kameran som han själv tillverkat finns inte fullständigt bevarad. Den är dock av samma konstruktion som hans mest använda kamera, en tysk kamera av märket Eneman. Den tillhör en typ av kameror avsedd för snabba torrplåtar, vilka började tillverkas på 1880-talet. Kameran står på ett stativ och består av en bottenplatta av trä med ett fram – och ett bakstycke vilka förenas av en bälge. Bälgen gör skärpeinställningen möjlig och gör dessutom kameran hopfällbar och bärbar. Kameror av det slaget kallas för resekameror. Hultgren hade också konstruerat en förstoringsapparat där han kunde arbeta med plåtar upp till 18 x 24 cm. Hans originalbilder visar att han verkligen behärskade kopieringsarbetets ädla konst till fullo.

Med denna enkla utrustning tog Hultgren sina fantastiska bilder. Hans vandring genom bygderna blev till många långa mil under åren. Bilderna är tagna med en klar blick för vad som kulturhistoriskt bör bevaras till eftervärlden. Han har skildrat människors liv till vardag och helgdag, i olika miljöer och arbetsmetoder från svunna tider. Bilder som visar det lilla torpet, den steniga marken den dragande oxen och de gamla

bikuporna. Allt har fotograferats med stor omsorg.

Under senare tid i Hultgrens liv kom hans fotokonst att uppmärksammas av forskare och kulturhistoriska institutioner. Även folket i bygden började äntligen se honom med andra ögon, han var vid den tiden en välkänd fotograf. Han fick utmärkelser av olika slag för den gärning som han ägnat största delen av sitt liv åt. Hans önskan var att bilderna skulle bevaras alla tillsammans i framtiden. Hans livsgärning gav honom aldrig några stora inkomster. Det var därför inte svårt att förstå hans vemod och kanske lite bitterhet över den tidens märkliga värdering av hans kulturgärning. Han önskade att Ydre kommun skulle köpa hans bilder men då han fick ett skambud gav han upp den tanken. 1955 stod Hultgren i begrepp att förstöra hela sin glasplåtsamling. Han var rädd att hans livsverk skulle skingras för vinden och det ville han absolut inte. En räddningsaktion startades för att bevara Hultgrens samling. Redaktör Ejnar Hedkvist var den ledande personen och tillsammans med Lions club i Tranås köptes ca 2000 plåtar av Christian Hultgren. Dessa donerades sedan till Östergötlands museum i Linköping. Samlingens officiella benämning är därför "Lions Hultgrenssamling". Tack vare den katalog som Ejnar Hedkvist upprättat tillsammans med fotografen har man kunnat identifiera en stor del av bilderna. I boken "Bygatan" finns ett urval av Hultgrens fina bilder. Den gavs ut första gången 1972 och den senaste, fjärde upplagan år 1988.

Makarna Artur och Tora Johansson i Botilarp med sin förstfödda, Gunhild Margit Viola född 1919.

Boken har getts ut av Östergötlands museum i samarbete med Ydre kommun. I inledningen av boken står "En vandring genom det förgångna med mästefotografen August Christian Hultgren". Tack vare Hultgren kom en betydelsefull epok i Ydre men också i Sverige att gå till eftervärlden.

År 1946 lämnade Hultgren Svinhult och flyttade till Österbymo och han tog också med sig en bostad från sin hemsocken. Grevekulla skolhus blev hans hem i Österbymo och huset fick namnet Skolebo.

Där bodde han sen till sin bortgång. Den 5 december 1961 avled August Christian Hultgren i en ålder av 92 år, hos släktingar i Hult, Eksjö.

I början av 1980-talet stod Hultgrensmuseet klart på biblioteket i Österbymo och under 40 års tid har många kunnat njuta av Hultgrens bildkonst. Under många år satt min pappa, Martin Johansson, med i Ydres kulturnämnd. Han var ordförande och vice ordförande delar av tiden. Han hade ett stort intresse och engagemang för kultur och jag minns hans glädje och stolthet när museet stod klart och han kunde börja visa det för besökare.

Hösten 1982 ramade min pappa in över 700 Hultgrensbilder. Många av tavlorna skulle hängas på museet och resten skulle pryda människors hem. Många kände igen platser och människor på bilderna och ville gärna ha en kopia. Under många år var det stort intresse för att besöka museet.

Tyvärr är nu samtliga bilder nerplockade och Hultgrensmuseet är nu ett minne blott. Tider förändras och man har beslutat att lokalen ska användas för annan verksamhet.

Förhoppningsvis kommer Hultgrens bilder så småningom att visas på annan plats i biblioteket. Östergötlands museum har visat stort intresse för bilderna och kommer att ta fram nya foton som inte tidigare visats. För den som är intresserad av Hultgrens bilder finns nu endast möjlighet att se dessa på Digitaltmuseum.se

Gerd Brisfjord Karlsson

Källor:

Smålands Folkblad, Bygatan, informationsblad av Ydre kommun samt samtal med Lars Saxholm, tidigare kulturchef i Ydre kommun

Adventsfirande i Gillestugan

"Väderstadsgruppen" underhöll med musik på det gamla instrumentet psalmodikon. Foto: Lasse K.

Även 2022 års adventsfirande i föreningen förlades till den gamla fina Gillisstugan i Tranås.

Ett 40-tal av föreningens medlemmar hade samlats under kvällen för att njuta av skinkmacka, kaffe och julkakor samt trevlig samvaro. Kvällens underhållning blev något utöver det vanliga.

Före kaffet fick de närvarande bekanta sig med det gamla 1800-talsinstrumentet psalmodikon. En grupp spelmän och kvinnor, som kallar sig Väderstadsgruppen, underhöll på det gamla enkla instrumentet med musik och sång. Det blev en stämningsfull stund med nästan lite kyrklig känsla som uppskattades av de närvarande. Den spelande gruppen består av personer med olika bak-

grund såsom kyrkomusiker, körsångare, dansbands-musiker och folkdansare.

Nils Brickarp från Tranås, var en av musikanterna och han är också medlem i styrelsen för Nordiska Psalmodikonförbundet. Flera av de närvarande kunde berätta att de ägde ett psalmodikon och många provade också att spela på musikanternas instrument.

I övrigt såldes lotteri och man kunde vinna många fina skänkta vinster. Ett par av föreningens medlemmar läste juldikter och kvällen avslutades av ordförande Lasse Karlsson. Han gav lite information om kommande års aktiviteter och önskade alla en god jul.

Gerd Brisfjord Karlsson

Folkräkningar - en värdefull källa

En källa som vi släktforskare ibland missar att utnyttja är folkräkningarna. De tidigare finns sökbara hos Riksarkivet utan kostnad och de senare hos Arkiv Digital. De allra senaste kan man också köpa på CD/USB.

Hos Riksarkivet finns folkräkningar från 1880, 1890, 1900 och 1910 sökbara för hela landet. 1860 och 1870 finns för ett fåtal län, så dessa har man inte så ofta nytta av. Däremot lägger man nu löpande in 1930 års folkräkning, församling för församling och mycket är sökbart i vår förenings kärnområde. I Tranås är Säby församling klar och i Ydre samtliga församlingar. Dessutom är församlingarna i våra gränstrakter

norrut, dvs Ödeshögs, Boxholm och Kinda kommuner klara. I Riksarkivets samtliga folkräkningar kan man klicka sig vidare till originaldokumentet och kontrollera alla uppgifter samt hitta ytterligare information. Speciellt när det gäller 1930 finns det mycket uppgifter om de flesta personer, såsom yrke, utbildning, inkomst osv. Missa inte den här möjligheten att läsa alla uppgifter i originaldokumentet!

Hos Arkiv Digital är folkräkningarna från 1940, 1950, 1960, 1970, 1975, 1980, 1985 och 1990 sökbara för hela Sverige. För Stockholm finns även 1945 års räkning. Helt nyligen kom också en möjlighet att söka i samtliga

dessa samtidigt för en viss person. När det gäller 1940 kan man klicka sig vidare till originaldokumentet på samma sätt som hos Riksarkivet och dokumenten här innehåller lika mycket information som 1930. För övriga år går det inte att komma vidare till originalen, utan man får nöja sig med svaret som sökningen ger. Forskning hos Arkiv Digital kräver abonnemang. För den som forskar mycket är det värt den kostnaden. Men du som är medlem i Tranås/Ydre Släktforskarföreningen kan också utan kostnad använda Arkiv Digital på flera av våra datorer under Medlemsöppet på tisdagar (se sidan 16).

Databas för 2000 års folkräkning finns på USB-minne som kan köpas hos Släktforskarförbundet. Den finns också inlagd på en av vår lokala förenings datorer.

Lasse Karlsson

[illegible]

Originaldokumenten från 1930 års folkräkning innehåller mycket information.

DE FLESTA VÄLJER ARKIVDIGITAL

ArkivDigital är populärast bland släktforskare i Sverige. En komplett tjänst som har källmaterialet och registren du behöver, exempelvis kyrkböcker och bouppteckningar

för hela Sverige. Plus möjligheten att bygga egna släktträd. Prova en månad för 395 kronor. Ett år kostar 1895 kronor. Läs mer på www.arkivdigital.se.

ArkivDigital
Din nyckel till historisk kunskap

Sveriges ledande leverantör av historiskt källmaterial via internet till historiker, släkt- och hembygdskforskare och andra som vill studera källorna i original.

Mjölaren Erik Andersson i Tranås

Släktforskare är helt naturligt ofta mest intresserade av sina egna förfäder, men man upptäcker också att de allra flesta människor bär på en speciell historia. Jag fick höra talas om en mjölnare som bodde utmed Ydrevägen i Tranås och som startat en elektrisk kvarn för hundra år sedan. Av någon anledning väcktes nyfikenheten och forskningen resulterade i en intressant och ganska detaljerad levnadshistoria samt känslan av att man kommit riktigt nära personen.

Mannen ifråga, Erik Andersson, föddes mitt i sommaren 1895 i backstugan Rosenberg som låg under gården Kynholmen i Barkeryds socken, ett par kilometer norr om kyrkan. Han var första barnet till mjölnardrängen Oskar Andersson och hans hustru Josefina Andersdotter. Familjen bodde de första åren i stugan som ägdes av farfadern och de flyttade

Platsen där backstugan Rosenberg låg, två kilometer norr om Barkeryds kyrka. Kartbild från Fornsök.

Det enda som nu finns kvar av Eriks födelseplats Rosenberg är jordkällaren. Foto: Barbro Envall.

Eriks utvandrarkontrakt finns bevarat. Där kan man läsa bl.a. om exakt färdväg, datum och annan information.

sedan till Nässjö. Fadern Oskar bytte yrke, blev först snickare och sedan sågare med tillnamnet Ström. Yrkesvalet gjorde att man flyttade runt och bodde under åren på olika platser i flera socknar. Familjen utökades stegvis och till slut hade Erik fyra systrar och tre bröder.

Erik hade tidigt i livet ambitioner och var inte rädd för äventyret. Flera släktingar hade tidigare flyttat till Amerika. En farbror som emigrerat redan 1881 och som nu bodde i Texas hörde talas om Eriks framåtanda och erbjöd sig att stå för biljetten över Atlanten. Några månader innan han fyllde 17 år lämnade Erik hemmet i Nyhem utanför Nässjö och åkte ensam till Malmö där han den 9 april 1912 gick ombord på Cunard-rederiets ångfartyg som först gjorde ett kort uppehåll i Köpenhamn och sedan gick vidare till Parkeston i England. Därefter var det tågresa till Liverpool och avresa 13 april med skeppet Mauretania och destinationen New York. Bara ett dygn därefter förliste skeppet Titanic, efter kollision med ett isberg, också med New York som mål. Man kan spekulera om ifall Erik och de andra resenärerna på Mauretania nåddes av den nyheten och deras känslor innan de i trygghet nådde sitt mål. Sjöresan tog knappt en vecka och den 19:e registrerades Erik när han passerade gränskontrollen på Ellis Island. Förmodligen möttes han av farbrodern Andrew J Gustafson som tog honom med hem till sig i Round Rock i Texas. Andrew och hans hustru Hanna hade inga egna barn och det kanske var därför han gärna tog hand om sin brorson.

Vad Erik arbetade med under sina år i Amerika är oklart, men han hade efter några år yrkestiteln maskinist. Han träffade också Sigrid Strid, med

rötterna i Östergötland, som kommit till Amerika ett år före Erik. Paret gifte sig i juni 1919 och drygt en månad senare startade de återresan till Sverige. Amerika kanske inte hade uppfyllt förväntningarna eller också blev hemlängtan för stor eftersom Erik i sin dagbok skriver "Fredag 25 juli Lämnade vi New York. Vi vore alla glada att lämna U.S.A.". Hemresan gick till Bergen och Kristiania (nuvarande Oslo) och Erik skriver i sin dagbok att man såg isberg under färden, vilket säkert skapade oro hos

Foton på Erik och Sigrid i deras passhandlingar vid återresan till Sverige 1919.

passagerarna. 6 augusti stämplades deras papper vid gränsstationen i Mon och Erik och Sigrid trampade återigen svensk mark.

Förmodligen åkte paret först till Sigrids föräldrar i Vreta Kloster och senare flyttade de till Eriks föräldrar i Skärsågen vid Göberga i Linderås. Erik var intresserad av att starta någon verksamhet i trakten. Ända sedan 1911 då den gamla vattenkraftdrivna kvarnen vid Tranåskvarn i Tranås lades ner, efterfrågade bönderna i trakten fler möjligheter att mala sin säd. Erik började direkt efter hemkomsten till Sverige att bygga en ny eldriven kvarn på tomten Ydrevägen 23 (vid korsningen Ydrevägen-Fabriksgatan), tillsammans med sin svåger Gottfrid Lindkvist. Den fick direkt mala åt de bönder som den gamla kvarnen betjänat. Deras kvarn drevs till att börja med av en 55 hästkrafters elmotor. Efter några år ansåg man dock att den elektriska driften blev för dyr, varför Erik och Gottfrid gick över till dieseldrift. Senare, när andra världskriget bröt ut, fick man dock återgå till elektrisk drift på grund av bristen på olja.

Erik och Sigrid flyttade i mitten av november 1920 in till Tranås och hyrde en lägenhet i kvarteret

Eriks kvarn på Ydrevägen 23 i Tranås. Bönder från trakten väntar på att få mala sin säd. Foto från Magnus Brorsson.

Norrmalm 89 (nuvarande Storgatan 61). Bara ett par veckor efter flytten föddes deras dotter Rubie. Men familjelyckan varade tyvärr inte länge. I början av 1922 fick Sigrid influensa som förvärrades till dubbelsidig lunginflammation. På den tiden fanns ingen bot för detta utan hon avled den 6 februari. I slutet av samma år flyttade Erik med dottern till Fabrikskvarteret, lite närmare hans arbete på kvarnen. Det var säkert inte lätt att ta hand om den lilla dottern samtidigt som arbetet krävde mycket tid. Hon fick vara mycket hos sin mormor och morfar,

Bertas far Gottfrid Lundqvist med kvarnen i bakgrunden. Foto från Magnus Brorsson.

Lovisa och Johan Alfred uppe i Vreta Kloster och 1925 flyttade Rubie permanent dit och de blev hennes fosterföräldrar. Hon bodde hos dom till 1933 då morfadern avled och därefter fick Rubie sitt hem hos sin moster Elsa Karlsson, också i Vreta Kloster.

Efter att dottern flyttat till Vreta Kloster, bosatte sig Erik Andersson i stugan Berglunda som låg utmed Ydrevägen en liten bit bortom hans kvarn. Några år senare träffade han Berta Lundqvist som bodde hemma hos sina föräldrar i stugan Högaberg (Ydrevägen 20) belägen mittöver gatan från kvarnen. På nyårsaftonen 1930 gifte sig paret i Linköpings domkyrka tillsammans med Bertas bror Evald och hans fästmo Rut Gustafsson. Rut var född i Linköping så det kanske var därför man valde den kyrkan.

Efter giftermålet flyttade Berta till Erik i Berglunda och några år senare föddes dottern Kerstin. 1936 avled Bertas mor Amanda och familjen tog sitt pick och pack och flyttade snett över Ydrevägen till Högaberg och bosatte sig på första våningen. Bertas fader Gottfrid Lundqvist flyttade då upp på andra våningen. Erik arbetade som mjölnare en bit in på 40-talet men bytte hösten 1942 yrkesbana till maskinsnickare på Tranås Snickerifabrik, som senare blev Tranås Skol-

möbler. 1941 föddes deras andra dotter Maj-Stina. Erik behövde aldrig göra militärtjänst, trots att prästen i församlingsböckerna noterat att han var inskrivningsskyldig. Han fick anstånd till detta och blev helt frikallad 1942. Det kanske berodde på att han bodde i USA när det först var aktuellt och att han hade ett yrke som behövdes i civilsamhället.

Eriks första dotter Rubie bodde kvar som fosterbarn hos sin moster i Vreta Kloster tills hon som 21-åring gifte sig. Hon höll dock regelbundet kontakt med sin far så länge han levde. Dottern Kerstin Jaginder berättar om sin pappa att "Han var så snäll mot allt och alla". När hon var liten fick hon ofta följa med när han gick för att

Erik och Berta på verandan till stugan Högaberg på Ydrevägen 20. Foto från Magnus Brorsson.

se till kvarnen. Vid ett sådant tillfälle hittade Erik där ett rättbo med ungar. Hon tyckte synd om dom och bad att de skulle få leva och snäll som pappan var så släppte han ut dom. Erik bodde kvar i stugan Högaberg på Ydrevägen 20 hela sitt liv och avled den 14 april 1963.

Lasse Karlsson

Källor: Svenska kyrkböcker, Ellis Islands arkiv, USA:s folkräkningar, "Från Svartån till Häradsbäcken" av Rönning o Jansson, enskilda arkiv och samtal med barn och barnbarn till Erik.

Aronssons
Blomsterhandel | Storgatan 36, Tranås
Tel 0140-12736
www.aronssonsblommor.se

 FOTOGRAF
ERIK HELLQUIST
Storgatan 40, TRANÅS
www.erikhellquist.nu

Eketopp och Klosterås skolor

*Eketopps skolkolhus.
Foto från "Sveriges Bebyggelse"*

Eketopps skolkolhus byggs på 1880-talet några kilometer söder om Tranås och skolundervisning bedrivs här till 1922, när Klosterås skola tas i bruk. Eketopp blir då vaktmästarbostad. Eketopps skola är trångbodd och slöjdundervisningen sker i backstugan Stenstugan ca 150 m norrut. Förste lärare på Eketopps skola blir A.P. Johansson, som närmast kommer från Hyltans skola. 1891 kommer småskollärarinnan Charlotta Palmér och 1909 folkskolläraren John Sandberg med hustru Emma Ljungberg. John Sandberg tar folkskolläraryxamen i Linköping år 1908 och blir 1909 ordinarie lärare vid Eketopps och sedermera Klosterås skola. Han tjänstgör i Säby socken under många år och blir 1930 överlärare i skoldistriktet, då med placering i Sommen. John Sandberg ansluter sig tidigt till arbetarrörelsen och blir en av

*John Sandberg (1887-1954) arbetade som lärare först i Eketopp och sedan i Klosterås skola. Han var även aktiv politiker och blev 1942 invald i riksdagen där han satt kvar till sin död.
Privat foto.*

ledamöterna i kommunfullmäktige. 1928 blir han dess ordförande. 1942 blir John Sandberg invald i riksdagen. Han dör 1954.

Eketopps skola blir senare privatbostad, men också möbelfabrik. 1964 brinner det gamla skolhuset ner och 1971 uppförs ett nytt bostadshus, ett hus som fortfarande finns kvar.

Klosterås skola

Den 13 augusti 1920 samlas en kommitté, utsedd av Säby församlings kyrkostämman. Uppdraget är att utarbeta och lägga fram förslag till ordnandet av skolväsendet i Eketopps rote. Kommittén består av Per Carlsson Gransbo, Eskil Gustafsson Hallingstorp, Simon Hansson Bredstorp, Carl Fransson Tokarp och Carl Pettersson Kroxtorp.

Direktiven är: Nybyggnad vid Eketopps skola med lägenhet för en folkskollärare och en småskollärarinna. Skolhuset skall inrymma en folkskolesal, en gymnastiksal, en slöjdsal och en småskolesal. Byggnaderna skall förläggas till en av ägarna anvisad tomt, sydväst om grinden. På grund av de höga kostnader som en nybyggnad medför föreslår kommittén att tillbyggnad av gamla skolhuset bör övervägas.

Emot förslaget att behålla Eketopps skola på nuvarande plats reserverar sig Carl Pettersson i Kroxtorp. Han föreslår en plats på höjden, söder om Klosterås gård. Som grund för detta anför han den rikliga tillgången på vatten, lättare planering, samt anläggning av trädgård.

I december 1921 lämnar byggmästare David Johansson en kostnadsberäkning på ca 100 000 kr för skolhus och lärarbostad. Priset för om och tillbyggnad av Eketopps skolkolhus ligger på ca 62 000 kr. I detta läge erbjuder markägaren Henning Lindén, Klosterås, mark beläget vid gården Skrubbes gräns till ett pris av 1600 kr. För att göra en lång historia kort beslutas nu om nybyggnad på den av Henning Lindén anvisade marken.

I februari 1922 sammanträder kommittén och till ordförande utses skolrådsledamoten Josef Andersson, Klosterås. Beslut fattas om att uppföra en skolhusbyggnad innehållande två lärosalar samt gymnastik – och slöjdsal. Dessutom skall ett bostadshus i anslutning till skolhuset byggas.

Nu börjar man fundera över hur man ska få ner priset. Då beslutar sig Säby sockens arbetslöshetskommitté för att agera och underhandlar med byggmästare P. Lindkvist om att denne skall leda arbetet. Tanken är att uppföra skolan som nödhjälpsarbete med arbetare skrivna på socknen. För yrkesskickliga arbetare beräknas en timpenning av 75 öre och därmed bortfaller familjeunderstöd. Byggmästaren begär 1000 kr som ledare och 1 kr i timmen för nedlagt arbete på arbetsplatsen. Han beräknar att arbetet utfört på detta sätt kommer att understiga 55.000 kr. Nu blir det ny budgivning där kommunens förslag, som nu ändrats till 39 900, faller. Näst lägsta anbudet 40 000 kr, som lämnas in av byggmästare F.O. Larsson, antas.

*Klosterås skola.
Foto: Lasse Karlsson*

Arbetet skall påbörjas omedelbart efter kontraktets underskrivande. Skolbyggnaden skall vara klar den 15 augusti 1922 och bostadsbyggnaden 1 december 1922.

Skolan står färdig

I augusti 1922 är Klosterås skola färdigbyggd. Skolbarnen i Klosterås skolrote kan nu börja höstterminen. Skolroten består av ungefär samma gårdar som förut tillhört Eketopps skolrote 1910. Det är gårdarna Björnklo, Galtås, Källås, Slättås, Tuvahem, Vinterstorp, Fröafall, Fetås, Gummebycke, Haga, Klosterås, Tokarp, Kroxtorp, Hjelmalyd, Skrubbe, Tostås, Södra Ustorp, Åsen, Hultarp, Vriggebo och Åbonäs.

Till den nya skolan värvar Emma Ljungberg, gift med John Sandberg, hösten 1922 sin syster småskollärarinnan Sigrid Ljungberg. Då det är fullbelagt i skolhusen får Sigrid bo på Klosterås gård. Eketopps skola används även fortsättningsvis, nu för skolköksundervisning.

Klosterås skola läggs ner 1959. Här ses en av de sista klasserna från 1958 med lärarinnan Ingrid Karlton. Artikelförfattaren är nr 2 från höger.

Invigningen av Klosterås skola sker först den 19 mars 1923 och då serveras det kaffe och ostkaka.

Den nya skolan ger energi åt bygden. För att eleverna ska få se lite av omvärlden ordnas skolresor till bl.a. Om-

berg, Motala och Visingsö. Skolfester, där eleverna medverkar, förstärker reskassan.

En studiecirkel kommer igång och Klosterås folkbibliotek bildas. Skolan saknar orgel och en insamling påbörjas. Olika aktiviteter och bidrag gör att en orgel kan inköpas för 289:50 (inkl. annonskostnad och biltransport). Dessutom håller Knutingarps kyrkliga sällförening sin årliga auktion i den nya skolan.

Till Klosterås skola kommer 1930 folkskollärare Thore Thelander. Han trivs bra och uttrycker att de små landsortsskolorna ger en stimulerande och nyttig kontakt med barn och föräldrar. Läraren blir ett med sin rote. Thore Thelander tjänstgör i Klosterås skola i 16 år.

Ann Andersson

Arkivens dag 2022

Arkivens dag blev något utöver det vanliga detta år för Tranås/Ydre släktforskarförening. Vi deltog med aktiviteter i både Tranås och Österbymo. Östergötlands Arkivförbund väljer varje år ut en plats i Östergötland där man satsar på extra arrangemang under Arkivens dag och 2022 var det Biblioteket i Österbymo som var de lyckliga.

Lördagen den 12 november invigdes dagen i Österbymo med tal av Albin Lindqvist, Östergötlands Arkivförbund och Jim Lövgren Östergötlands Länsmuseum samt en representant från Regionarkivet Östergötland. Åhörarna fick en bra inblick i vad de olika arbetar med och vad vi som släktforskare kan ha nytta av.

Jim Lövgren berättade om Ydres fotograf August Christian Hultgrens

fotosamling som dels förvaras på Läns museet i Linköping men också finns som utställning på biblioteket i Österbymo. Han hade också tagit fram nya bilder som visades under dagen. Fantastiska bilder som rönt stort intresse av besökarna.

Årets tema var "Myter och mysterium" och besökarna kunde få sig till livs olika intressanta historier och livsöden hos de olika utställarna. Tranås/Ydre Släktforskarförening, Västra Ryd och Norra Vi hembygdsföreningar, Andrew Petterssons sällskapet, Röda Korsets lokala krets fanns på plats med olika utställningar. Släktforskarföreningen visade sin utställning "100 år med allmän rösträtt" Dessutom visades Ydres Lokalhistoriska arkiv och Ydres kommunarkiv.

Leif Mörkfors berättade om de TV-produktioner han varit delaktig i och om sitt eget liv som släktforskare. Foto: Josefine Molinder.

Från vår förening deltog Lasse Karlsson och Gerd Brisfjord Karlsson med varsin berättelse på temat "Myter och mysterium" och därefter var det dags för dagens stora dragplåster Leif Mörkfors. Han är mest känd från TV-programmet "Vem tror du att du är" på kanal 5 men han har också varit med och tagit fram underlag för "Allt för Sverige" och "Det sitter i väggarna". Lokalen var helt fullsatt när han på ett mycket intressant och humoristiskt sätt berättade om dessa produktioner men också om sitt eget liv som släktforskare. Han var också mycket imponerad av Hultgrens bilder som han tyckte var helt unika för det svunna Sverige.

Bibliotekschef Josefine Molinder och bibliotekarie Hanna Jacobsson såg till att alla fick kaffe med bröd och gjorde dagen allmänt trevlig bl a med tipspromenad för barn. Det blev ett lyckat arrangemang och ett hundratal besökare kunde räknades in.

Även i Tranås firade vi Arkivens dag med öppet hus med kaffeservering och tombola-lotteri. Anna Tengwall, Anders Johansson och Tom Wallberg berättade under rubriken "Myter och mysterium". Dessutom kunde besökarna använda de olika arkivmaterial som föreningen förfogar över och även få hjälp med lite knepiga frågor. Ca 35 personer deltog under dagen.

Gerd Brisfjord Karlsson

Bondsonen Karl från Asby

Gården Svensbo i Asby socken, bild tagen september 2022. Foto: Hans Wärn.

Bland präster jag har i min forskning är många av dem prästsöner, men i varje prästsläkt finns från reformationen någon som är den förste i raden och på 1600-talet har jag funnit ett antal bondsöner som gjort en sådan klassresa, från bondson till Herrens tjänare.

Redan innan reformationen skickade någon gång en bonde en av sina söner till kloster och ibland blev några prästvigda. Att ha "offrat" ett av sina barn kunde ju ses som ett återgäldande av Guds gåvor och kunde förbättra omständigheterna i det tillkommande livet.

Eftersom de katolska prästerna aldrig fick (officiella) barn, är det först efter reformationen som vi har anfäder där skriftligt material kan belägga varifrån de kom. Rent generellt kan man säga att 1600- och 1700-talets präster oftast kom från just en prästfamilj, men ibland var det en bonde eller borgare som sänt sin ättling till skola (motsvarande gymnasium) i närmaste stad där en skola fanns och senare till universiteten, antingen Uppsala, Lund, Greifswald, Åbo eller Reval (Tallinn idag) för att där förberedas för att bli prästvigd och komma ut i församlingstjänst.

År 1607 föds på gården Svensbo i Asby socken en gosse som får namnet Karl då han döps av den gamle kyrkoherden Magnus, som var en av de första lutherska kyrkoherdarna i Asby. Karls far heter Stefan Karlsson och är kyrkvård i församlingen. Han brukar gården Svensbo som vid den här tiden är ägt av staten, ett kronohemman som officiellt hette Svensbodaholm. Gården finns kvar idag, men inte längre bebodd. Vad Karl mor heter vet vi bara tack vare gravstenen som ännu står på Asby kyrkogård.

Karls föräldrars gravsten på Asby Kyrkogård. Foto: Hans Wärn

Inget datum finns för Stefans död. Men Gertrud läggs i graven 1640, då sonen Karl är på väg att gifta sig och prästvigas och sedan 10 år utflyttad från Svensbo. Gravstenen är den äldsta kvarvarande allmogegraven i Asby och står alldeles till höger om vapenhuset. Möjligen har den stått på annan plats eftersom man byggt denna ingång i senare tid. Till minne av begravningen finns även på gravstensens baksida det bibelord som användes vid begravningen. Idag går det knappast att läsa, men för över hundra år sen när kyrkoherden Wågman skrev Asby sockens krönika kunde han läsa:

"jag haffuer lust till ath loffas och wara när Christo, huilkit ock mykit bättre wore. " etc

(Fil 1:23, Gustaf Wasas bibel)

Eller i nutida språkdräkt: *"Jag längtar efter att bryta upp och vara hos Kristus, det vore ju det allra bästa"*.

Karl är kanske inte hemma i Asby då mor Gertrud dör. Han har fått studera. Troligen först vid domkyrkan i Linköping (föregångaren till Katedralskolan) och 21 augusti 1629 skrivs han in som student vid universitet i Uppsala. Och man får konstatera att han studerar länge. Inte förrän strax före påsk år 1642 prästvigs han i Linköping. För att försörja sig fick studenterna förlita sig på föräldrarnas understöd även om Stefan och Gertruds resurser nog var begränsade. Ännu en inkomstkälla var att gå runt i olika socknar och sjunga – kanske Staffan var en stalleddräng och annat på svenska och latin och kunde därmed få några ören till uppehälle. Ibland togs också upp kollekt i studenternas hemförsamlingar – även om dessa belopp verkar ha varit rätt skrala. På loven kunde de kanske få

Amerikadagarna 27-30 juli 2023

Just nu planeras det för fullt inför Amerikadagarna i Ydre och Kinda. De flesta aktiviteter är koncentrerade till fyra dagar, 27 - 30 juli. Programmet kommer att vända sig både till boende i Sverige som vill veta mer om emigrationen och till svenskättlingar i USA som vill passa på att besöka Sverige och få veta mer om sina rötter och villkoren för de förfäder som lämnade sitt land. Släktforskarföreningen deltar med olika aktiviteter under dagarna. Bland annat erbjuds besökare från USA hjälp med att hitta förfädernas boplatser i norra Småland och södra Östergötland. Är du intresserad av att hjälpa till, kontakta Lasse Karlsson 072-321 61 59. Löpande information hittar du i kommande mail-utskick, på föreningens hemsida samt i sommarens medlemsblad.

något påhopp som informator i bättre beställda familjer.

I samband med prästvigningen skrivs Karl som Carolus Stephani Asbyiensis, alltså Karl Stefansson från Asby. Senare skriver han sig alternativt som Sveiraeus (inspirerat av Svensbo). En prästvigning betydde ingalunda att försörjningen var räddad. För många unga präster fick man slita som adjunkt varhelst i stiftet det fanns behov och för närmast allmosor från kyrkoherdar i församlingarna. Ett alternativ var den så kallade ”konserveringen”, det vill säga att finna en församling där prästen nyss dött och lämnat en änka eller en giftasvuxen dotter i prästgården. I sådana fall kunde en lämplig ung präst få gifta sig och med sockenbornas välsignelse få ta över både prästgård och kyrkoherdeämbetet i församlingen och därmed göra en snabb karriär.

I Å församling, som är så kort i stavningsning att det på 1600-talet stavades Åå och ligger på Vikbolandet vid Slätbaken, har kyrkoherden Gudmund dött i augusti 1640. Han har lämnat änkan Margareta som är i Karls ålder och åtminstone en son. Margareta är från början borgardotter från Söderköping 15 km från Å. Hennes far är den tyskfödde Jost Höckert som invandrat till Sverige från Westfalen med sin far, skräddarmästare och senare rådman i Söderköping. Trots att det inte är en adlig familj har Höckerts en grann tavla inne i Sankt Lauretikyrkan. Hösten 1641 gifter sig Karl med Margareta. Under den första tiden är Karl riktigt aktiv i att rusta kyrka och prästgård i Å. Han låter sätta in kyrkbänkar. Den 30 juli 1643 är allt på plats. Vidare utverkar Karl så att kyrksilver införskaffas, skänkta av församlingens adelsfolk. Han inför även församlingens första kyrkbok, så från Karls tid finns födslar, vigslar och dödsfall bevarade.

Hur man mår inne i prästgården där Karl och Margareta bor, får vi veta i en inventering. Man håller sig med 7

får och 3 grisar och så har man brännvinspanna. Karl får bönderna att bekosta nytt tak på prästgårdens brygg-hus. Som kronan på verket ser Karl till att en av adelsdamerna i socknen skänker kyrkan en ny predikstol som Karl får beträda för första gången år 1646, 250 daler kopparmynt kostar den (fler hundra tusen i dagens penningvärde). Även en kyrkkista med riktigt lås anskaffas.

Dessutom får klockargården nytt tak av näver och torv och nya fönster. Prästgården blir brädfodrad, året efter tjärad och inne i kyrkan får man nu en pall till att stå på knä för them som gåå till Herrens Nattvard. Samma år får man en nymurad ugn

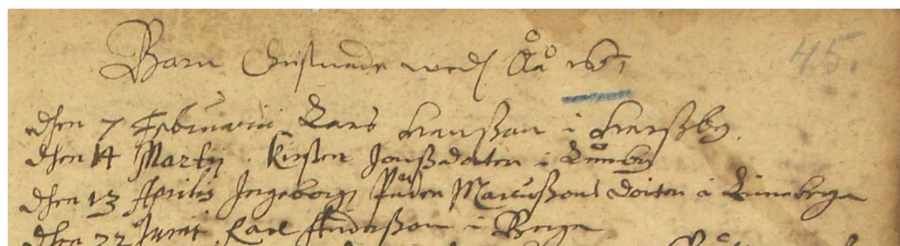
Altarskåpet från gamla kyrkan i Å.
Foto: Hans Wärn

inne i prästgårdsköket. År 1656 skänker adeln en brudkrona till församlingen. Altarskåpet i Å kyrka finns nu i Östergötlands museum. Skåpet kan vara från Tyskland och det intressanta (en tillfällighet?) är att på insidan av altarskåpsdörrarna finns skulpterade skildringar av Blasius och Jodocus (alltså Jost, som Margaretas far!) lidande och död. Liksom Karl har stort stöd i församlingen, har han tydligen det även i

stiftet. När Karl tjänat i Å i sex år väljs han av domkapitlet att tillsammans med fyra andra präster och biskopen representera stiftet för prästeståndet vid den riksdag som startar i Stockholm 15 januari 1649. Han presenteras då på latin som *Carolus Stephani in Åå*. Inget av protokollen antyder att Karl yttrat sig under riksdagens sammanträden. Möjligen finns hans avtryck under prästeståndets enskilda överläggningar.

Året 1649 är enda gången Karl är riksdagsman. En möjlig anledning till att han åtminstone efter 1651 inte kommer i fråga är att han verkar för att Klockargården i Å ska tillfalla hans egen hustru. Detta hade man ju i Stockholm 1649 sett som ett stort problem och nu verkar Karl själv i helt motsatt riktning. Under Linköping domkapitels sammanträde sommaren 1651 heter det i protokollet:

M. Carolus Stephani
Den 28 Junii, instälte sigh för Consistorio Wördigh M. Carl Stephani, Pastor in Åå, och begiärde, at der honom något dödligt åkommer, måtte efterlåtas hans hustru, uthi sin lifstijdh, bruka och besittia Kläckaregården i Åå, medh deß tillydande ägor, emedan hon städze om tillbörligh och nödig Kläckaretienst uppehålla will. Resol. tio denna M. Carlz begiäran blef efterkomma, och honom förundt nu strax wärkligen tillträda samma Kläckaregårdz posession, at gården, denne man förinnan märkligen till huus och hägnadt förfallen wara, måtte genom detta medel

Å första kyrkbok från 1651 med de första dopen införda från 7 februari.

komma til reparation igenom: Och gafz honom der bref uppå.

Som vi ser av beslutet får Karl med sig de höga herrarna i domkapitlet och detta bereder väg för Karls plan att faktiskt låta sin egen bror, Mikael Stefansson från Asby få tillträda i Å. Mikael har brukat Svensbo något år, sedan deras fader Stefan blivit alltför gammal, men redan år 1652 flyttar fadern Stefan och Karls bror Mikael till klockargården i Å. Efter några år i Å har Karls bror, klockaren Mikael dött i Å och fadern Stefan Karlsson dör i mars 1663 och begravs, antagligen med Karl som officiant, 1 april detta år.

Under tiden i Å har Karl och Margareta begåvats med sex barn: Stefan (efter Karls far), Gudmund (efter Margaretas första man), Daniel, Karl (efter Stefans far) Christina och Jost (efter Margaretas far på latin Jodochus). Prästparet i Å har stora ambitioner för sina barn. År 1662 skickas alla fem söner till Uppsala och skrivs in vid Östgöta nation, Stefan, Gudmund, Daniel, Karl och Jost. De kallar sig nu alla Karlman, som en hyllning till fadern får man förmoda.

Efter fyra år av studier uppe i Uppsala drabbas familjen av katastrofen. I mars 1666 dör mellanbrodern Karl, 22 år. En månad senare dör samtidigt Gudmund, 23 år och Daniel, 22. Vad de drabbats av för sjukdom eller epidemi känner vi inte till. Därmed får de två kvarvarande bröderna, Stefan och Jost resa hem till Å och berätta den hemska nyheten. På vägen ner till Östergötland dör även Stefan, så det blir Jost som ensam överlevande son får berätta för föräldrarna Karl och Margareta och systemen Christina om hur familjen drabbats.

Jost fullföljer sina studier, prästvigs 1672 och blir kyrkoherde i Örberga församling alldeles invid Vadstena. Där gifter han sig men dör barnlös 1687.

Ruinerna efter Å gamla kyrka. Foto: Hans Wärn

Efter de hemska förlusterna under våren 1666 överlever Karl själv bara fram till augusti.

Den 16 augusti dör han. En månad senare blir han lagd i den grav han utsett till familjen vid södra dörren inne i kyrkan. Biskopen själv förrättar jordfästningen utifrån Andra Moseboks berättelse om hur Gud säger till Moses och brodern Aron att inför Faro ta en stav som de ska kasta inför fursten och den blir förvandlad till en orm för att förmå Faraon släppa Israels folk från fångenskapen i Egypten. Hur detta kopplades till Karls gärning är något oklart.

Under sommaren samma år som Karl dör gifter sig dottern Christina med apologisten (lärare i ungefär naturvetenskap) i Linköping, Lars Wangel bördig från Vånga.

Nu är prästfrun Margareta ensam i prästgården sedan Christina flyttat till Linköping och med sonen Jost kvar i Uppsala. Margareta får nu nådaåret på sig från Karls död i augusti 1666 till 1 maj 1667 att bo kvar i Å prästgård innan ny kyrkoherde ska tillträda.

Efter Karls bortgång, ombesörjer änkan Margareta att en tavla målas och

sätts upp i kyrkan föreställande Karl med de 5 söner på ena sidan och maken med döttrarna alla i bön, på andra sidan och den korsfäste avbildad i mitten. Margareta bekostar även två ljusstakar och en oblatask till kyrkan till minne av maken och söner.

Gamla kyrkan i Å är numera bara en övergiven ruin utan tak. Kyrkan brann 1878 och i branden försvann tavlan över prästen Karl och familjen. Idag är så stor del av taket och väggarerna nedfallna att det inte är möjligt att söka efter Karl grav där vid södra dörren inne i kyrkan.

Karl och Margaretas svärson Lars Wangel blir den nye kyrkoherden med Christina som ny prästfru och förmodligen kan Margareta få bo kvar i prästgården eller i klockargården. Christina dör 38 år gammal i barnsbörd. Minst 10 barn har hon då fött åt sin make kyrkoherden. En av söner, Israel går i faders och farfaderns spår, blir präst och efter några år även han kyrkoherde i Å och dör där 1736. Därmed avslutar han en 122-årig epok av präster i församlingen Å, som hade sin början med Karl från Asby.

Hans Wärn

Sällsamheter från Ydre

Tjuven Selo

Inte långt från Graby gård uppe i skogen mot Lilla Sundsjön ligger tjuven Anders Selos gömma, den s k Selos kammare.

Varifrån Anders Selo kom vet man inte, men det är troligt att han kom från ett någorlunda välbärgat hem. Han var en tid informator hos överstelöjtnanten Carl Henrik Grönhagen i Brandsnäs på Torpön. Därför kan man föreställa sig att han fått en hygglig utbildning någonstans och därmed en inkomstkälla som informator i en finare familj.

Tyvärr lockades han av allehanda frestelser på sin arbetsplats. En sommarnatt efter en måltid på gården hotade han en piga som höll på att plocka undan silvret, med en pistol, ryckte åt sig silvret och försvann från både tjänst och gård.

Selo fortsatte sin brottsliga bana i hela ydrebygden och det blev så allvarligt att soldater från 1:a Livgrenadjärregementet fick kallas in för bevakning. De kommanderades till Spånga bro mellan Sundsjöarna, eftersom man misstänkte att Selo skulle passera där.

Vid ett tillfälle kom en elegant ung herre och började språka med soldaterna vid posteringen. När herrn hade gått därifrån och kommit ett stycke

Grottan där Anders Selo gömde sitt stöldgods. Foto: Anna-Karin Karlsson.

upp i skogen ropade han: Hälsa från Selo, det är jag!

Soldaterna kunde/vågade inte följa efter honom och Selo kom undan. Hans stöldturnéer sträckte sig även utanför Ydre, eftersom han ville smaka på det fina livet i större städer, men den ursprungliga tjuvkammaren hade han kvar.

Efter ca 10 år kom dock slutet. Selo hade tagit in på Vinnerrums gästgiveri ca två och en halv mil från Sund.

En piga gick in i hans rum för att borsta hans kläder. Pigan blev missnöjd när hon såg några vapen inlindade i en näsduk vid kudden.

Hon hämtade gästgivaren och en väldig batalj följde. Selo blev övermanad och blev så småningom ställd inför rätta i Ydre och Kinda häradsrätt. Domen blev livstids fängelse.

Vad som hände sedan är inte känt.

Rymde han från fängelset och emigrerade till Amerika? Vem vet.

Lite kuriosas är att 1860-1870 dök det upp ännu en stortjuv i Ydre vid namn Vilhelm Andersson.

Kunde det vara Anders Selo i en annan skepnad?

Likeken vid Sunds kyrka

Bland de vackra eklandskapen grundades en kyrka i Sund redan på 1200-talet. Den lär ha liknat den som nu finns i Asby. Kyrkan eldhärjades 1660 och ersattes av en ny byggnad. När församlingen växte beslöts att bygga det som är den nuvarande kyrkobyggnaden, vilken invigdes 1795. På 1500-talet lär den dåvarande prästen, Simon, ha uppviglat folket mot Gustav Vasa och följa Dacke. Detta var med så hårda ord att prästen lär ha bestraffats hårt.

Nära kyrkan låg tingsplats, galgbacke och gästgiveri. Gästgiveriverksamheten flyttades i slutet på 1800-talet till Österbymo, men det gamla tingshuset finns kvar liksom kyrkstallar

Likeken vid Sunds kyrka.
Foto: August Christian Hultgren.

och den gamla kyrkskolan, numera privatbostad.

Så finns den berömda likeken kvar nära gamla vägen mot Österbymo. Eken har över 700 år på nacken och har fått sitt namn efter att begravningsföljerna i socknen förr brukade stanna här för välbehövlig vila samt vänta på prästen. När prästen mött upp började kyrkklockorna ringa och begravningsföljet fortsatte fram till kyrkan. Det sägs också att om man inte kunde köra kistan till kyrkan fick man bära den hela vägen med hjälp av vidjor och bärstänger. Bärarna behövde vila på vägen och då även inta förfriskningar innan man högtidligen trädde in i kyrkan med den avlidne. Eken är numera ett naturminne och fridlyst.

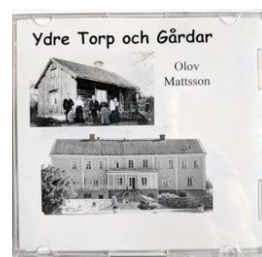
Berit Ekberg

Källor: "Sällsamheter i Östergötland II" av Christer Topelius, Svenska kyrkans hemsida.

Olov Mattssons USB till försäljning

Föreningen har Olov Mattssons "Ydre torp och gårdar" till försäljning. Den innehåller så gott som samtliga familjer i gårdar och torp i Asby, Norra Vi, Sund, Svinhult, Torpa och Västra Ryds socknar i Ydre kommun 1600-1930 talet. Tidarsrum, Kisa, Västra Eneby, Oppeby, Kättilstad, Hägerstad, Horn och Hycklinge socknar i Kinda kommun 1600-1900 talet. Även soldater med familjer i Ydre kompani och Ydre-delen av Vifolka kompani.

Pris för USB-minnet är 200:-. För beställning kontakta Gerd Brisfjord Karlsson: gerdbk@yahoo.se eller tel. 073-071 85 11.

Föreningens styrelse 2022-23

Ordförande
Lasse Karlsson
072-321 61 59

Vice ordförande
Tom Wallberg
070-587 27 49

Kassör
Hans Carlsson
070-538 55 47

Sekreterare
Anna Tengwall
073-084 77 82

**Vice sekreterare,
webmaster**
Anders Johansson
070-627 93 41

Ledamot
Torbjörn
Aronsson
073-967 86 47

Ledamot
Sören
Andersson
070-651 53 49

Övriga funktionärer:

Kursansvarig:

Gerd Brisfjord Karlsson
073-071 85 11, gerdbk@yahoo.se

Redaktionskommitté:

Lasse Karlsson 072-321 61 59, Gerd Brisfjord Karlsson 073-071 85 11
och Berit Ekberg 072-311 94 24

Medlemsöppet

Under våren har vi Medlemsöppet som vanligt på tisdagar.

Till och med 25 april mellan klockan 16.00 och 19.00.

Som medlem har du möjlighet att ta del av allt i vårt arkiv och använda datorerna i föreningslokalen, Storgatan 50 i Tranås.

Föreningen har Arkiv Digital-abonnemang på flera av datorerna.

I vårt arkiv finns ett stort antal pärmar med avskrifter från socknarna i och kring Tranås, samt ett omfattande bibliotek med hembygds-litteratur och kartor. Passa på att träffa andra släktforskare för en pratstund!

Fika finns för den som önskar.

Kortkurs i släktforskning för nybörjare

Kanske något för dig som tänkt börja släktforska och behöver hjälp för att komma igång. Du får här lära dig de första grunderna och har sedan möjlighet att fortsätta med en mer omfattande grundkurs till hösten. Vi träffas vid tre tillfällen (3 x 2,5 timmar).

Start: torsdag 16 mars
klockan 18.00.

Plats: vår föreningslokal Storgatan 50 i Tranås (ingång från gården).

Pris: 200:-. Önskar du abonnemang på Arkiv Digital tillkommer 395:-.

Anmälan och frågor senast 13/3 till Gerd Brisfjord Karlsson tel. 073-071 85 11.

Ett stort Tack!

Styrelsen vill rikta ett varmt tack till våra annonsörer för ert stöd till föreningens verksamhet.

Vi vill också tacka de personer, ingen nämnd och ingen glömd, som på ett eller annat sätt skänker gåvor till föreningen.

Adressändring

Om du flyttar och ändrar adress är det viktigt att meddela Släktforskarföreningen!

Meddela oss också ifall du endast vill ha medlemsbladet digitalt.

Mail-adress

Vi vill gärna ha din mail-adress eftersom vi också skickar ut information och annan intressant läsning via mail. Om du inte lämnat din adress eller bytt den (eller inte fått mail från oss de sista månaderna), skicka ett meddelande till lassektranas@gmail.com

Medlemsavgift 100 kr/år. Familjemedlem 50 kr/år

Föreningens plusgirokonto: 442188-9

Tranås/Ydre Släktforskarförening

www.tranasydre.se

lassektranas@gmail.com